

See discussions, stats, and author profiles for this publication at: <https://www.researchgate.net/publication/366685195>

GÖÇ ve GÖÇÜN YOL AÇTIĞI SORUNLAR (GÖÇ SOSYOLOJİSİ)

Chapter · December 2022

CITATIONS
0

READS
109

1 author:

Fethi Nas

Bartın University

21 PUBLICATIONS 36 CITATIONS

SEE PROFILE

Some of the authors of this publication are also working on these related projects:

YEREL TARIMSAL FAALİYETLERİN İÇGÖÇÜ ÖNLEMeye ETKİSİ [View project](#)

GÖÇ SOSYOLOJİSİ

-Farklı Boyutlarıyla Göç-

Editör

Rıdvan ŞİMŞEK

GÖÇ ve GÖÇÜN YOL AÇTIĞI SORUNLAR

Fethi NAS¹

Giriş

İnsanlar neden göç eder? sorusuna verilebilecek çok sayıda cevap vardır. Doğal ve tarihsel bir perspektiften hareketle McNeill (1984) göçün, pek çok canlı türünde olduğu gibi insanların doğasına özgü bir gerçeklik olduğunu iddia etmektedir. İnsanlar hayatta kalmak için çok eski zamanlardan itibaren hem kendileri için besin kaynaklarına ulaşmak hem de evcilleştirdikleri hayvanlar için otlakları bulabilmek amacıyla yer değiştirmişlerdir. Ayrıca seyahat etmek, yeni yerler keşfetmek veya fetihler yapmak amacıyla yaşam alanlarını genişletmişlerdir. Bu süreçler insanların bir yerden başka bir yere hareket etmesinin bir diğer ifadeyle göç etmesinin en belirgin özellikleri arasında yer almaktadır. Göç hareketi, sadece insanlara özgü bir eylem türü değildir. Çünkü dünya üzerinde yaşayan çok sayıda canlı türü, periyodik olarak göç etmektedir fakat insani bir eylem olarak göç, son derece karmaşık ve sorunlu bir ilişkinin ortaya çıkmasına yol açmaktadır. İnsan göçü psikolojik, politik, ekonomik ve kültürel bakımdan etkileri olan sosyal bir gerçekliktir. Özellikle son yıllarda göç hareketleri, küreselleşme sürecinin beraberinde getirdiği ekonomik gelişmelerin bir parçası olarak kabul edilmektedir. Bundan dolayı göç, küresel dünyanın her yerinde etkisi hissedilen, çağdaş dünyanın olağan bir özelliği ve 21. yy'da dünya toplumlarının dönüşmesinde etkili faktörlerden birisi haline gelmiştir (Koser, 2007).

Göç çalışmaları, pek çok bilim dalı ve disiplinin ilgi odağındadır. Sosyolojiden psikolojiye, siyasetten uluslararası ilişkilere ve hatta kültür-sanat etkinliklerinden spora kadar pek çok alandaki çalışma

¹ Dr. Öğretim Üyesi, Bartın Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü, fnas@bartin.edu.tr

ve faaliyetleri kapsamaktadır. Uluslararası göçler; coğrafya, tarih, siyaset, güvenlik sorunları ve azınlık hakları gibi pek çok bakımdan ele alınmaktadır. İnsanların daha iyi yaşam koşullarına ulaşmak amacıyla göç etmesi, göçün hedefi haline gelen yerlerde önceden beklenmeyen ve sonuçları tahmin edilemeyen bir takım sonuçların ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. En basit sorunlardan birisi özellikle gelişmiş ülkelerde, çok sayıda işçinin çalıştığı işletmelerde görülmektedir. Farklı ülkelerden gelip çalışma hayatına dâhil olanların farklı diller konuşması, iş ve çalışma ilişkilerinde iletişim ve etkileşimi olumsuz biçimde etkileyen yeni türden sorunların kaynağıdır (Aepfel, 1998). Yanı sıra ekonomik açıdan ele alındığında bu sonuç, göç alan ve göç veren yerlerde yaşayan birey ve toplumları farklı biçimlerde etkilemektedir. Ucuz iş gücü potansiyelinin oluşmasına bağlı olarak mal ve hizmet üretiminde maliyetlerin düşmesi olumlu bir sonuç olarak görülürken, çalışanların ücretlerinde düşüş yaşanması olumsuz bir özelliktir. Maliyetlerin düşmesi üretici veya sermaye sahipleri için olumlu bir gelişmedir buna karşılık emek arzında artışların yaşanmasından ötürü ücretlerin düşmesi, çalışanlar için olumsuz bir durumdur. Bu durum ise göç alan yerlerin yerlisi olanlar ile sonradan gelen yabancılar arasında bir çatışmayı ortaya çıkarmaktadır.

Göç insan doğasının bir özelliği olarak kabul edilse bile, günümüz dünyasında insanlar geçmiş ile mukayese edildiğinde daha az göç edebilme özgürlüğüne ve kapasitesine sahiptir. Bu bakımdan göç modern zamanların önemli konularından ve sorun teşkil eden alanlarından birisidir. Sorun olan alanlarından birisi, hem göç veren hem de göç alan toplumların sosyal yapılarının yeniden şekillenmesinde etkin bir role sahip olmasıdır. Örneğin toplumlar göçe ilişkin tutumları bakımından ikiye ayrılabilir. Bir toplum göçmenlerin ekonomik ve kültürel yaşama katkı sağlayabileceğine inanıyorsa, göçmenlere karşı olumlu bir tutuma sahiptir. Bir diğer toplum ise, politik ve bireysel bir takım motivasyonlar ile birlikte göçmenlerin sosyal yapıda ahlaki dejenerasyona, suç eylemlerine, madde bağımlılığına, çeşitli hastalıklara ve işsizliğe yol açtığını ileri sürüyorsa, göçmenlere karşı olumsuz bir yaklaşıma sahiptir.

Devlet ve Uluslararası Göçler

Göç, bir devletin sınırları içerisinde kırsal bir alandan kentsel bir alana, bir kentten başka bir kente veya bir bölgeden başka bir bölgeye gerçekleştiğinde iç göç olarak nitelendirilir fakat söz konusu ulus devletten (A) başka bir devlete (B), resmi anlamda tanımlanan ülkeler arasındaki sınırların geçilmesi ile gerçekleşiyorsa dış göç olarak nitelendirilir (Roseman, 1971; Valtonen, 2008: 4). İç göçler ile dış göçlerin yol açacağı etkiler ve sonuçlar birbirinden farklıdır. İç göçler bir ülkenin demografik, ekonomik, siyasal ve sosyal etkenler gibi çeşitli bileşenler bakımından bölgesel düzeyde farklı gelişme özelliklerine sahip olmasının bir sonucudur. Kırsal alanlarda nüfus artışı, sanayi ve ticari faaliyetlerin belirli bir bölgede yoğunlaşması, bölgesel düzeyde yaşanmakta olan sosyo-kültürel sorunlar, daha nitelikli eğitim imkânları gibi özellikler iç göçe yol açan etkenler olarak kabul edilebilir. Buna karşılık bir ülkede siyasal istikrarsızlık, çözülemeyen ekonomik sorunlar, sosyal çatışmalar ve güvenlik sorunları gibi etkenler dış göçlerin sebepleri olarak bilinir. İç göçlerde, yurttaşlık statüsüne sahip olma, ülkenin resmi dilini biliyor olma, benzer kültürel değerleri benimseme ve sosyal ağlara dâhil olmanın beraberinde getirdiği uyum kapasitesi daha yüksektir. Oysa dış göçlerde, göçün gerçekleşme biçimi (yasal-yasadışı), yurttaşlık sorunu, iletişim ve etkileşim aracı olarak dilsel farklılık, sosyo-kültürel yabancılaşma gibi sorunlar bir takım olumsuzlukların ortaya çıkmasına yol açmaktadır. Literatürde göçmen kavramı bile ağırlıklı olarak bir ülkeden başka bir ülkeye göç eden insan veya grupları betimlemede kullanılmaktadır.

İç göçlerde göçün kaynağı ile göçün hedefi büyük ölçüde bellidir ve kesindir. Oysa dış göçlerde durum farklılık arz edebilir. Transit bir göç hareketi söz konusu ise göçün kaynağı (A) ile göçün hedefi (C) arasında bir ara durak niteliğine sahip bir ülke (B) olabilir. Son yıllarda Asya kıtasından Avrupa'ya doğru yaşanan göçlerden bu açıklamaya uygun olabilecek örnekler vardır. Özellikle Türkiye, Tunus ve Libya gibi ülkeler (B) transit göçlerde birer ara durak işlevi görmektedir. Göçmenler önce bu ülkelere (B) göç yoluyla gelip belirli bir süre yerleşmekte ve uygun bir fırsatı bulabilenler nihai hedef olan ülkeye (C) göç etmektedir (Suter, 2012). Bir ülkenin hedef mi

yoksa transit bir ülke mi olduğu, siyasal, ekonomik ve kültürel gelişimi ile yakından ilişkilidir. Düvell'e göre göç hareketlerinde hedef ve transit ülkeler 6 türe ayrılmaktadır:

1. Göçün kaynağı olan ülke
2. Göç yolunda bir aşama olan ülkeler (Rusya, Yemen, Moritanya, Senegal, Mali),
3. AB'ye giden yolda durak olan ülkeler (Ukrayna, Sırbistan, Türkiye, Libya, Fas),
4. AB'ye ilk girilen ülkeler (Slovakya, Macaristan, Yunanistan, Kıbrıs, Malta, İtalya, İspanya),
5. Hedef ülkeye giden güzergâhta geçilen ülkeler (Avusturya, Almanya, Fransa),
6. AB, Kuzey Amerika ve diğer yerlerdeki nihai hedef olan ülkeler.

Transit ve hedef ülkeler göçmenlerin değişen koşullar bağlamında göç etme davranışında tercihlerini belirlediği ülkelerdir. Kaynak ülkeden hedef olarak belirlenen ülkeye göç süreci, uzun ve maliyet bakımından göçmenleri zor durumda bırakacak bir özellik taşır. Bundan dolayı önceden transit ülke olarak belirlenen ülkede uygun koşullara ulaşılması halinde, transit ülke ile hedef ülke yer değiştirebilir.

Birleşmiş Milletler uluslararası göç raporuna göre (Tablo 1) dünya genelinde doğduğu ülkeden farklı bir ülkede -göç etmek suretiyle- yaşayan insanların sayısı (1990-2017 yılları arasında) 258 milyon civarındadır. Bu sayı resmi kayıtlara geçebilen göçmenleri ifade etmektedir. Yasadışı veya kayıt dışı olan göçmenlerin sayısı da eklendiğinde oranın en az iki misli olacağı tahmin edilmektedir. Bu oran ise dünya nüfusunun %4'üne yakındır ve her geçen yıl bu oran daha da artmaktadır. Thomas Faist 2000 yılında Birleşmiş Milletlerin hazırlamış olduğu göç raporuna dayanarak yayınladığı çalışmasında, "göçmenlerin tamamı dünyanın herhangi bir yerinde bir toprak parçası üzerinde bir araya geldiğinde, dünyanın en kalabalık onuncu ülkesini oluşturabilecek kadar büyük" olduğunu ifade etmiştir. 2017 yılında Birleşmiş Milletler Sosyo-Ekonomik İlişkiler Departmanı tarafından hazırlanan rapor ve verilere bakıldığında dünya genelindeki göçmenlerin sayısının hızla devam ettiği görülmekte Faist'in betimlemesine göre söz konusu ülkenin nüfus bakımından dünyanın en kalabalık üçüncü ülkesi olabileceği görülmektedir.

Tablo 1. Gelişme Düzeyi, Gelir ve Bölgeye Göre Uluslararası Göçün Yıllara Göre Değişim Oranı

	Uluslararası Göçmen Sayısı (Milyon)					Göçmen Sayısının Yıllık Değişim Ortalaması (Yüzdellik)				
	1990	2000	2010	2017	1990-2000	2000-2010	2010-2017	2000-2017	2000-2017	
Dünya Geneli	152.5	172.6	220.0	257.7	1.2	2.4	2.3	2.4	2.4	
Gelişmiş Bölgeler	82.4	103.4	130.7	146.0	2.3	2.3	1.6	2.3	2.0	
Gelişmekte olan Bölgeler	70.2	69.2	89.3	111.7	-0.1	2.6	3.2	2.6	2.8	
Yüksek Gelirli Ülkeler	75.2	100.4	141.8	164.8	2.9	3.5	2.2	3.5	2.9	
Orta Gelirli Ülkeler	68.5	64.0	70.2	81.4	-0.7	0.9	2.1	0.9	1.4	
Düşük Gelirli Ülkeler	8.5	7.7	7.5	10.9	-1.0	-0.2	5.3	-0.2	2.0	
Afrika	15.7	14.8	17.0	24.7	-0.6	1.4	5.3	1.4	3.0	
Asya	48.1	49.2	65.9	79.6	0.2	2.9	2.7	2.9	2.8	
Avrupa	49.2	56.3	70.7	77.9	1.3	2.3	1.4	2.3	1.9	
Latin Amerika ve Karaippler	7.2	6.6	8.2	9.5	-0.9	2.3	2.0	2.3	2.2	
Kuzey Amerika	27.6	40.4	51.0	57.7	3.8	2.3	1.8	2.3	2.1	
Avustralya	4.7	5.4	7.1	8.4	1.2	2.8	2.4	2.8	2.7	

Dünyada birçok ülke, yurt dışında yaşayan-çalışan nüfusunun önemli bir bölümünün birikiminden ciddi bir gelir elde etmektedir. Özellikle az gelişmiş ülkelerin yurt dışında çalışan veya yaşayan yurttaşlarının gelirleri, ülkenin ekonomik faaliyetlerini belirli ölçüde etkileyebilmektedir. Örneğin Ortadoğu ülkelerinden Fas'ın nüfusunun % 10'u; Tunus'un nüfusunun %8'i yabancı ülkelerde yaşamaktadır. Aynı şekilde Ortadoğu'da yer alan zengin Körfez ülkelerinde çalışan nüfusun %70'inden fazlası göçmenlerden oluşmaktadır (IOM, 2003). Öyleki günümüz dünyasında emek gücü ithal etmeyen veya ihraç etmeyen hiçbir ülke yoktur. Bu gerçekliğin oluşmasında belirleyici olan faktörler arasında ulaşım maliyetlerinin düşmesi, seyahat etme imkânlarının artması, devletlerarasında eşit olmayan ekonomik gelişmelerin devam etmesi, Soğuk Savaş döneminin sona ermesi ve geçmişte kapalı rejimlere sahip ülkelerin açık kapı siyasetini benimsemesi ve göçmen karşıtı hareketlerde yumuşamaların yaşanması gibi gelişmeler oldukça etkilidir (Castels and Miller, 2009). Bununla birlikte devletlerin, hangi tür göç hareketlerini desteklediği veya sınırlayıp engellemeye çalıştığı tam olarak netleşmiş değildir. Birleşmiş Milletlere göre bir göçmen, 12 ay veya daha fazla bir süre için bir ülkeye giriş yapan ve bu ülkede yaşayan/çalışan kişileri ifade eder. Bazı devletler ise ülke sınırlarının geçilmesini, bazıları ise doğum yerlerini göz önünde bulundurarak kimlerin göçmen olarak kabul edilip edilemeyeceğini belirlemektedir (IOM, 2003). Sınır geçişleri söz konusu olduğunda farklı bir takım pratikler vardır, örneğin bir ülkeye turist olarak gelenler de sınır noktalarından geçiş yapmaktadır. Ne var ki, aynı ülke sınırlarının gayri resmi biçimde geçilmesi ile yabancı birey ve gruplar ülkeye giriş yapabilmektedir. Bundan dolayı göç karmaşık bir sosyal olgu haline gelmekte ve birbirinden farklı bakış açısı ve yaklaşımların ortaya çıkmasına zemin hazırlamakta ve ekonomi, siyaset, güvenlik ve sosyal yapı üzerindeki etkileri itibarıyla ele alındığında göç hareketlerinin birbirinden farklılık arz ettiğini söylemek mümkündür.

Göç Türleri

Literatür ve politik yaklaşımlar, göç hareketlerinin temelde iki türlü gerçekleştiği üzerinde yoğunlaşmıştır. Bir göç hareketi birey veya gruplar açısından iradi-gönüllü ve zorunlu biçimde gerçekleşmektedir. Bir takım ekonomik fırsatlara ulaşmak, bireysel başarı elde etmek ve bazı durumlarda evlilik yoluyla bireylerin yaşadığı yerleri terkedip başka yerlere göç etmesi iradi bir göç hareketidir. Buna mukabil zorlama yoluyla gerçekleşen göçlerde bir sürgün veya yerinden etme sorunu vardır. Tarihte gerçekleşen en büyük göçlerin sürgünler ve yerinden etmelerle gerçekleştiği bilinmektedir. MÖ. 6. yy'da Yahudilerin Mısır'dan göçü, 19.yy'da 15 milyon civarında Afrikalının köle ticareti kapsamında Amerika'ya nakledilmesi, Birinci Dünya Savaşından sonra Balkanlarda yaşanan göçler ile Türkiye ve Yunanistan arasındaki Nüfus Mübadelesi, 1948 yılında İsrail'in resmi devlet olarak ilan edilmesinden sonra Filistinli Arapların İsrail ve Filistin topraklarından sürgün edilmesi gibi olaylar tarihte zorlama yoluyla gerçekleşen en büyük göçler arasında yer almaktadır (Cohen, 2008). Zorlama yoluyla gerçekleşen göçlerde göze çarpan en önemli özelliklerden birisi, göçün devlet eliyle ve imkânlarıyla gerçekleşmiş olmasıdır. Özellikle 19.yy'dan itibaren ulus devlet anlayışının dünya genelinde yaygınlık kazanmasıyla, homojen bir ulus oluşturma düşüncesinin bir sonucu olarak, belirli ülkelerde zorlama yoluyla göçlere sıkça rastlanmıştır. Zolberg (1983)'e göre kitlesel anlamda yaşanan en büyük göçler özellikle merkezi devletlerin çözülmesi sonucunda ortaya çıkmıştır. Osmanlı devleti, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu ve Çarlık Rusya'sının yıkılmasından sonra kurulan ulus devletlerde, yeni bir devlet ve toplum formasyonu oluşturmayı hedefleyen ideolojiler toplumsal farklılıkları en aza indirmek amacıyla belirli grupları göçe zorlamışlardır.

Petersen (1958) tarih boyunca yaşanan göçleri birbirinden farklı 4 kategoride ele alır. Bu göçler ilkel, zorlama-sürülme, serbest ve kitlesel göçler olarak sınıflandırılabilir.

İlkel Göçler: Doğal afetler sonucunda, iklim ve çevre özelliklerinin değişmesi ile ortaya çıkan göçlerdir. Bu göç hareketi, insanların ilkel oluşu ile ilgili olmayıp, doğal güçlere karşı koyma noktasında yetersiz kalmasından kaynaklanmaktadır.

Zorla ve Sürülme Yoluyla Göçler: Bu tür göçlerde devletin veya devlet gücüne eşdeğer ölçüde başka bir sosyal kurumun etkisi söz konusudur. Göçmenler, göç etme kararı söz konusu olduğunda az da olsa kontrolü ellerinde bulunduruyorsa buna sürülme (*Impelled*), kontrolü tamamen kaybettiyse buna zorla (*Forced*) göç denmektedir.

Serbest Göçler: Önceki satırlarda dile getirilen göç türlerinde göçe etki eden faktörler arasında göç eden ya da göç etmek isteyenlerin iradeleri önemsizdir fakat serbest göçler söz konusu olduğunda tercih tamamen bireylerin kontrolündedir. Burada göçün en belirgin yanı insani ihtiyaçların karşılanması ile ilgilidir.

Kitlesel Göçler: Serbest göç, çoğu zaman küçük ölçeklidir ve bu göç türünde bireylerin yenilik veya gelişme yönündeki motivasyonlarına pek sık rastlanmaz. Serbest göçler sonucunda az sayıda öncü başka bir yere göç ederek, gittiği yerde kendisinden sonra gelecekler için bir çeşit bağ oluşturur. Bunun sonucunda göç edilecek yere göçler artmaya başlar, daha sonra bu göç hareketi, kitlesel ve kolektif hale gelir.

Türü ne olursa olsun, birey ve grupları göç etme davranışına iten motivasyonlar oldukça çeşitlidir. Bu motivasyonlar ekonomik, siyasal, sosyal ve kültürel kaynaklı olabilir veya birden fazla etkenin bir araya gelmesi ile ortaya çıkabilir. Göçe yol açan motivasyon ekonomik bir etken ise bireyler daha iyi bir iş ve gelir elde edebileceklerine inandıkları yerlere göç ederler. Siyasal ve sosyal etkenlerin ön planda olduğu göç hareketlerinde ise baskı ve şiddete maruz kalmamak ve hayatta kalmak adına en yakın ülkeye/yerlere sığınma ve iltica talepleri gündeme gelmektedir. Her iki durumda bir göç sorunu ortaya çıkmaktadır. Fakat her iki örnekte gerçekleşen göç hareketini anlamak, kavramsallaştırmak ve göç sonucunda oluşabilecek sorunları çözmek farklı yaklaşımların benimsenmesini zorunlu hale getirmektedir (Kritz, 1987). Göç çalışmalarının büyük bir bölümü ekonomik kaynaklı göçler üzerinde yoğunlaşmaktadır. Göçmenler çoğunlukla vasıflı veya vasıfsız, geçici veya daimi işçiler olarak ve esas itibarıyla gönüllü göçmenler şeklinde kategorize edilmektedir. Oysa dünya genelinde yaşanan göçleri, küresel ekonomik ilişkileri

ve ortaya çıkardığı sorunları birlikte ele almadan anlamak oldukça zordur. Örneğin İkinci Dünya Savaşından sonra Avrupa ülkelerinde kaydedilen ekonomik büyüme, dışardan işgücü ithal edilmeden gerçekleşmezdi. Özellikle karşılıklı olarak imzalanan anlaşmalar çerçevesinde 1960'lı yıllarda Türkiye'den Almanya'ya işgücü transferi yapılması Alman ekonomisinin kısa bir süre içerisinde toparlanmasında son derece etkili olmuştur. Aynı şekilde Türkiye'de işçilerin gönderdiği dövizler ile ekonomik bakımdan bir canlanma gözlenmiştir (<http://www.yvdk.gov.tr/ulke-1-almanya.html>).

Farklı dönem ve yerlerde işgücüne duyulan ihtiyaca rağmen, ulus devletlerin sınırlarının emek gücü geçirgenliği oldukça azdır. Mal ve hizmetlerin üretimi ve dağıtımını söz konusu olduğunda sınırların geçirgenliği ve esnekliği oldukça fazla iken, emek güçlerinin hareketleri devletler tarafından sıkı biçimde kontrol edilmektedir. İşgücü pazarı büyük ölçüde ulusal yapılar tarafından kontrol altında bulundurulmaktadır ve çoğu zaman yasal veya yasadışı yollarla işgücü pazarına dâhil olmak isteyenlere kapalı tutulmaktadır (Giddens, 1990). Fakat eğitilmiş, vasıflı ve yetenekli olduğu düşünülen bireyler istisnai bir duruma sahiptir. Özellikle beyin göçü olarak bilinen yüksek vasıflı ve eğitilmiş bireylerin ülkeye kabulü oldukça basittir. Hatta birçok ülke bu alanda çeşitli kampanyalar ve reklam türündeki tanıtımlara önemli bir kaynak ayırmaktadır. Beyin göçü olarak kabul edilen, az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerdeki insan sermayesinin, gelişmiş ülkelere aktarılması kısa vadede bir ülke için olumlu etkilere yol açsa da uzun vadede dünya genelinde eşit olmayan bir gelişmenin daha da artmasına yol açmaktadır. Çünkü beyin göçü, üretkenliğin ve verimliliğin tek bir elde toplanmasına, teknolojik gelişmelerin ve insan sermayesinin yeniden biçimlenmesine ve en önemlisi ülkeler arasında ekonomik gelir dengesizliğinin artmasına yol açmaktadır (Docquire ve Rapoport, 2011). Söz konusu sınırlamalar daha çok vasıfsız işgücüne sahip olanlara yöneliktir. Hatta bu ayırım uluslararası hukukta bile farklı uygulamalara yol açmıştır. Daha iyi çalışma ve iş koşullarına sahip olmak amacıyla göç edenler ile etnik, dinsel ve siyasal kaygılarla ülkesinden başka ülkelere göç etmek isteyen göçmenler arasında tanımlama ve

tanıma farkları vardır. Çünkü farklı tanımlama biçimleri uluslararası ilişkiler düzeyinde birtakım sorunları ve yaptırımları beraberinde getirmektedir. Politik bir takım kaygılar sonucunda ortaya çıkan göçler ve iltica talepleri, birbirleri ile ekonomik ve siyasi ilişkiler geliştirmiş olan hükümetleri ciddi bir takım sorunlar ile karşı karşıya getirmekte ve dünya genelinde siyasal krizlerin ortaya çıkmasına yol açmaktadır.

Yukarıda yer verilen açıklamalara bağlı olarak, göçmenlerin bir bölümü resmi ve yasal yollardan başka ülkelere göç ederken, bir bölümü de tam tersi kayıt dışı ve illegal yollardan ve çoğu zaman insan kaçakçılığı yapan çeteler ve örgütler aracılığı ile sınırlardan geçip başka ülkelere göç etmektedir. IOM'nin (2003) yayınladığı rapora göre dünya genelinde yasa dışı göçleri organize eden örgütler, yıllık 10 Milyar Dolarlık ekonomik bir endüstriyi kontrol etmektedir. Illegal göçlerin yarısına yakını gelişmiş ülkelere doğru gerçekleşmektedir. Bu sorun ise gelişmiş ülkeleri daha sıkı güvenlik tedbirlerini almaya zorlamaktadır. Özellikle siyasal ve ekonomik sorunların yoğun biçimde hissedildiği ülkelerden gelebilecek göçmen akımlarına karşı bazen sınır boyunca yüksek duvarların (ABD ve Meksika arasındaki sınır gibi) inşa edilmesi veya hendeklerin kazılması, bazen güvenlik güçlerinin (Bazı AB üyesi ülke polislerinin mülteci Suriyelilere yönelik tutumları gibi) göçmenlere karşı şiddet uygulaması gelişmiş ülkelerde ciddi bir takım sorunlara yol açmaktadır. Bundan dolayı pek çok göç alan devlet hem siyasal hem ekonomik bakımdan ciddi sorunlar yaşamaktadır.

Göç ve Güvenlik

Bütün devletler ve hükümetler göçün yol açtığı olumsuz koşullara karşı koymada eşit bir güce ve imkâna sahip değildir. Gelişmiş bir ekonomi, düzgün işleyen bir hukuk yapısı ve gelişmiş bir eğitim sistemine sahip olan ülkeler maruz kaldıkları göç akınlarına karşı koymada daha başarılıdırlar. Buna karşılık kurumsal düzeyde daha zayıf durumda bulunan ülkeler hem ekonomik bakımdan olumsuz biçimde etkilenmekte hem de yerel ve ulusal aidiyet bilinci söz konusu olduğunda farklı türden sorunlar yaşayabilmektedir. Örneğin

Suriye’de 2010 yılında patlak veren iç savaştan ötürü milyonlarca insan Suriye’den başka ülkelere göç etmiştir. Göçmen Suriyeliler ile ilgili yapılan bir araştırmada Lübnan, Irak ve Ürdün’deki mülteci kamplarında yaşayan Suriyelilerin son derece elverişsiz koşullarda yaşadığını ortaya çıkarmıştır. Bu durum, söz konusu devletlerin ekonomik bakımdan zayıf olması, göçmenlerin barınma, beslenme ve eğitim gibi konularda yeterli bir alt yapıya sahip olmamasından kaynaklanmaktadır (UNICEF, 2017). Ayrıca Irak, Ürdün ve Lübnan gibi devletlerin uzun yıllar boyunca çeşitli savaşlara ve göç hareketlerine (Filistinlilerin göçü gibi) maruz kalmış olması, bu ülke hükümetlerinin yabancılara karşı katı birtakım hukuki düzenlemeler getirmesine yol açmıştır (Maktabi, 1999). Suriyelilerin göçmen olduğu bir diğer ülke olarak Türkiye’nin Suriye’ye sınır illerinden birisi olan Kilis’te Suriyeli göçmenlerin Kilis’in yerel halkından sayıca daha fazla olması, pek çok alanda sorunlar ortaya çıkarmaktadır. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün yayınladığı 2017 istatistiki verilerine göre Türkiye’de göçmen Suriyelilerin oranı Türkiye nüfusunun % 5 civarına denk gelmektedir. Kilis’in nüfusu 131 bin civarında iken, Kilis’te yaşayan Suriyelilerin sayısı 132 bin kadar olmuştur. Konu ile ilgili yapılan bir araştırma, Suriyelilerin yoğun biçimde bir sınır kenti olan Kilis’te yaşaması, yerel halkın ekonomik ve sosyal yaşantısında çeşitli bakımlardan olumsuz etkilere yol açmıştır. Suriyeli göçmenlerin kente yerleşmesi ile birlikte kültürel uyum sorunları, işyeri ve konut kiralalarında artışlar, çalışma ücretlerinde düşüş, yerel halk arasında işsizlik oranının artması gibi sorunlar baş göstermiştir (Paksoy vd., 2015). Benzer bir sorun yine Suriye sınırında yer alan kentlerden olan Hatay ve Şanlıurfa’da gözlenmiştir. Özellikle Suriyeli göçmenlere ait işyerlerinin tabelaları Arapça yazılmakta, Suriyelilere ait işyerlerinde veya tezgâhlarda satılan ürünler büyük ölçüde Suriye’de üretilmiş olan ürünlerden oluşmaktadır. Bu sorunu çözmeye yönelik olarak Türk Standartları Enstitüsü (TSE), Kurum ve “Kuruluşlarda Kullanılan Tabelalar İçin Kurallar” başlığı altında bir standart getirmeyi amaçlamıştır. Buna göre, işyeri tabelalarında yabancı kökenli ifadeler, Türkçe kelimelerin yaklaşık %25’i

büyüklüğündeki puntolarla yazılması kararlaştırılmıştır (TSE, 13813 standardı). Yanı sıra kamplarda kalmayarak kentlerin belirli yerleşim bölgelerindeki konutlara yerleşen Suriyeliler adeta dilsel ve kültürel adacıklar oluşturmuştur. Bu tür sorunlardan ötürü yerel halk ile göçmenler arasında zaman içerisinde bir tür gerilim ortamı oluşmaktadır. Gerilimli ortamlarda ise önemsiz denebilecek sorunlar kitlesel bir eyleme dönüşebilmektedir. Göçmenlere karşı şiddet eylemleri ve göçmen karşıtı hareketler, genellikle göçmenlerin yol açtığı ekonomik sorunlara maruz kalanlar tarafından desteklenmektedir. İlerleyen dönemlerde bu sorunlar yabancı düşmanlığı şeklinde bir düşünce ve eylem haline dönüşebilmektedir. Yabancı düşmanlığı şeklinde ortaya çıkan göçmen karşıtı duygu ve düşünceler, diğerlerinin varlığını bir tehdit olarak gören ve yerel-ulusal özelliklerin üstünlüğüne vurgu yapan bir tür endişe ve korkunun dışavurumudur. Bu dışavurumun gerisinde ise ulusçuluk ve etnosantrist bir yaklaşıma yol açan önyargı, sosyal hiyerarşi ve sınıfsal bir ayrım belirgindir. Literatürde ise yabancı düşmanlığının temelinde yatan asıl etkenin ekonomik sorunlar ve kıt kaynaklara ulaşma mücadelesinin olduğuna vurgu yapılmaktadır (Yakusha, 2009:46).

Gerek sınır güvenliği gerekse yurttaş haklarının korunması, devletlerin birincil öncelikleri arasında yer almaktadır. Bütün devletler tarih boyunca dışsal etkenlerden kaynaklanan çeşitli tehditlere maruz kalmıştır. Uluslararası göç hareketleri bir devletin karşı karşıya geldiği dışsal nitelikli bir tehdit olma potansiyeline sahiptir. Kendi sınırlarını koruyamayan devletler, zayıf ve güçsüz devletler olarak kabul edilir. Devletler bundan dolayı yönetimi altındaki yerlerin sınırlarını kontrol altında tutmak isterler. Bu kontrolün anlamlı bir özelliği vardır. Devlet sınırlarını kontrol etmekle ülke içerisindeki demografik yapıyı, ekonomik faaliyetleri, yatırımları, işgücü potansiyelini, kamu hizmetlerini ve en önemlisi güvenliği sağlama gücüne sahip olduğunu göstermektedir. Sınır giriş ve çıkışlarının kontrol edilmesinde bir başarısızlık yaşanması ciddi bir takım güvenlik sorunlarını ortaya çıkaracaktır. Büyük göç dalgaları bir ülkedeki kamu güvenliğini ve aynı ölçüde kamusal hizmetleri olumsuz biçimde

etkileyebilir bu da toplumsal temel hizmetlerin dağılımında ve kaynaklara ulaşmada çatışmalara yo açabilmektedir.

Devletlerin sınır güvenliğini sağlamada başarısız olması uluslararası alanda devletlerin gücünü kaybettiği algısını oluşturmaktadır. Demir Perde ülkeleri arasında yer alan Balkan devletleri ile Doğu ve Batı Almanya arasında sınır geçişlerinin kolaylaşması Soğuk Savaş döneminin sonuna gelindiğini gösteren önemli olaylardan birisidir. 1989 yılında Avusturya ve Macaristan sınırlarından binlerce Alman'ın Batı Almanya'ya geçişi sırasında Komünist Macaristan'ın sınır güvenliğinin yasadışı geçişlere müdahale etmemesi Varşova Paktı'nın çözülmeye başladığının bir göstergesi olarak kabul edilmiştir (NATO, 2011). Macaristan ve Doğu Almanya'dan binlerce Alman, sınır noktalarından geçmek suretiyle Batı Almanya'ya hareket etmiş, binlerce Alman, Macaristan ve Doğu Almanya'da bulunan Batı Almanya büyükelçiliklerine ait binaları işgal etmiştir.

Bunun da ötesinde kolay aşılabilir ve kontrol edilemeyen sınırlar bir ülkede devlet ve yasa dışı aktörlerin türemesine imkân vermektedir. Bir araya gelen kalabalık göçmen grupları bir ülkede politik bir eylemin oluşmasına yol açabilirler (Zolberg, 1989). Bu konuda en iyi örneklerden birisi Lübnan'da bulunan ve Filistinli mültecilerin barındığı kamplardır. Kamplar, Filistinli milis güçler tarafından kontrol edilmekte ve hiçbir şekilde devletin müdahalesine izin verilmemektedir. Özellikle 1970'li yıllarda Lübnan'da patlak veren iç savaş ile birlikte devletin kurumları büyük ölçüde siyasal ve sosyal düzeni tesis etmek konusunda işlevini yitirmiştir. Bundan dolayı ülkede ekonomik, siyasal ve sosyal dengeler büyük ölçüde dinsel ve ideolojik farklara bağlı olarak ortaya çıkan gruplar tarafından düzenlenmiştir. Filistinli göçmenler ise bu süreçte Lübnan'da adeta özerk birer güç haline gelmişlerdir. Filistinli mültecilerin silahlı milis güçlerine sahip olması, Lübnan siyasal ve sosyal yaşamında dengeleri derin bir biçimde etkileyen bir unsur haline gelmelerinde etkili olmuştur (Khawaja, 2011). Siyasal ve sosyo-ekonomik süreçlerin bir sonucu olan göçler, bir devletin üzerinde önemle durması gereken konulardandır. Çünkü modern devletler bir ulus yaratma düşüncesi etrafında oluştuğundan, demografik özelliklere ve top-

lumsal yapıya etki edebilecek girişimler planlanan hedeflere ulaşmayı engelleyebilmektedir.

Modern ulus-devlet, geçmişte çok kültürlü bir yapıya sahip olan imparatorluklardan farklı olarak, ülkeler arasındaki geçişleri kontrol etmek amacıyla sınır geçiş noktaları, pasaport ve vize gibi kontrol araçlarını icat etmiştir. Ülkelere giriş ve ülkelerden çıkış işlemleri bir dizi işleme tabi hale getirilmiştir. Bir ülkeden başka bir ülkeye geçiş, bir ülkenin resmi yurttaşı olmak ve bu konuda talep edilen resmi belgeleri temin etmiş olmak şartıyla gerçekleşebilir. Ülkeler dönem dönem kimlerin ülkeye girebileceği veya girmeyeceği konusunda bir takım önlemler alma hakkına sahiptir. Ülkeler arasındaki siyasal, ticari ve sosyal etkileşimler bir dizi karşılıklı bürokratik teammül ve prosedürler ile mümkün hale gelmektedir. Böylece devletlerin egemenlik alanları ve bu alandaki güç kullanma yetkisi tek bir elde toplanmış olmaktadır (Torpey, 1999:5).

Kamusal prosedürler ve güvenlik önlemlerine rağmen devletlerin yasadışı göçleri önlemede başarılı olduğunu söylemek imkânsızdır. Çünkü uluslararası ve yasadışı göç hareketlerinde etkin bir konuma sahip olan çok sayıda illegal örgütler vardır ve bu örgütler büyük ölçüde devletlerin tesis ettiği güvenlik araçlarından ve mekanizmalarından bir şekilde kurtulmanın yollarını keşfetmişlerdir. Bundan dolayı ulus devletler göç ve göçmen akımları ile etkin bir mücadele programına sahip değilse, devletin göç sorunu ile başetmesi oldukça zordur (Boucher, 2014). Her ne kadar küreselleşme süreci ekonomik sınırları ortadan kaldırmış olsa bile devletler sınırların yegâne koruyucusu konumundadır. Küreselleşme, bölgeleri ve sınırları aşabilen araçlar geliştirmiş olmasına rağmen devletler, ulusal sınırlarını koruma konusunda yoğun bir çaba içerisinde. Bundan dolayı modern dünya devletleri, küresel sisteme uyum sağlamak ile birlikte ulusal ve yerel nitelikler taşıyan siyasal birliği, kültür ve sosyal yapılarının başladığı sınırların güvenliğini ve kontrolünü sağlamak konusunda etkin olabilecek araçları kullanmaktadır (Durdu, 2013).

Soğuk Savaşın bitmesinden bu yana ABD ve Avrupa ülkeleri yasadışı göçmenlerin ülkelerine girişlerini önlemek amacıyla sınır

güvenliği konusunda teknolojik ve askeri önemler almaya devam etmektedirler. Bundan dolayı göçleri önleme ve sınır güvenliğini sağlamaya ayrılan bütçeler her yıl artarak devam etmektedir (Andreas, 2000:85). ABD’de özellikle 11 Eylül saldırılarından sonra sınır güvenliği konusu oldukça önemli hale gelmiştir. Ülkeye yasadışı yollarla giriş yapanların devlet dışı aktörler, çeşitli suçlar ve terör örgütleri ile ilişkilerine vurgu yapılarak, sınır güvenliği artırılmış ve özellikle Müslüman ülkelerin yurttaşlarına yönelik yer yer bireysel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği ilave çeşitli bürokratik ve güvenlik uygulamaları devreye sokulmuştur. Avrupa Birliğine üye ülkeler ise Birliğin kuruluş aşamasında kabul edilen üye ülke sınırlarının ortadan kalkması ve Birliğin sınırlarının tanınması ve korunması konusundaki anlaşmanın kapsamını 1999 yılında genişleterek Schengen Vizesi uygulamasını hayata geçirmişlerdir. Avrupa Birliği içerisinde Schengen vizesine sahip olan bireyler, Birliğe üye ülkelere adeta sınırsız sayıda ve özgürce giriş yapma, üye ülkelerde özgürce seyahat etme ve ayrıca sınırsız bir süre için yaşama veya çalışma hakkına sahiptir (Randall, 2007:331). Buna mukabil Birliğe olmayan ülke yurttaşlarının giriş ve çıkışlarına çeşitli kısıtlamalar getirilmiştir. Buna rağmen yasadışı göçler, yoğun biçimde bu ülkelere doğru yönelmekte ve göçmenlerin barınması, eğitimi, istihdam edilmesi, topluma adapte edilmesi gibi birçok konuda devletlerin harcamalarını ciddi biçimde etkilemektedir.

Göç ve Çokkültürcülük

Göçe dair literatür, göçü büyük ölçüde sebep sonuç ilişkisi çerçevesinde ele almaktadır. Oysa bir süreç olarak ortaya çıkan göç hareketi, hem göç veren hem de göç alan ülkelerde toplumsal yapıyı önemli ölçüde etkileyen bir değişim dinamiğine sahiptir. II. Dünya Savaşından sonra ABD ve Avrupa ülkelerine doğru bir göç hareketinin artarak devam ettiği bilinmektedir. Dolayısıyla bu ülkelere göç etmek suretiyle gelip yerleşen insanların toplumun geneli ile bütünleşmesi, son derece önemli siyasal ve sosyal bir projedir. Dünya üzerinde en fazla göç alan ülkelere bakıldığında (Tablo 1) bunların ABD ve Batı Avrupa ülkeleri olduğu görülür. Bu ülkelerin toplum-

sal ve siyasal yapıları, sahip oldukları 4 özellik bakımından karakterize edilebilir. Bu özellikler sanayileşme, modernizm, ulus devlet ve liberalizmdir. Sanayi Devrimi ilk olarak İngiltere’de ortaya çıkmış ve buradan önce diğer Avrupa ülkelerine, sonra bütün dünyayı etkisi altına alan kapitalist üretim biçimlerinin yayılmasını sağlamıştır. Sanayileşme ile birlikte hayatın her alanında modern-seküler düşünce etkili olmaya başlamıştır. Sanayileşme ve modernleşme süreci siyasal, ekonomik ve sosyal bir örgütlenme biçimi olan ulusçuluk düşüncesini ortaya çıkarmıştır. Son olarak dile getirilen gelişmeler ve Avrupa’da yaşanan tarihsel olayların bir sonucun olarak liberal düşünce Batı Avrupa’nın karakteristik özellikleri haline gelmiştir. Sanayi Devriminin etkisinin yavaş yavaş hissedilmeye başladığı 18. ve 19.yy’larda Batı Avrupa ülkelerinden özellikle yeni keşfedilen kıtalara, Amerika ve Avusturalya, Yeni Zelanda ve kolonyal bölgelerden Güney Afrika’ya yoğun bir göç hareketi yaşanmıştır. Dönemin hükümetleri bazıları devlet görevlisi olan bu emek göçü hareketini büyük ölçüde desteklemişlerdir. Özellikle İngiltere kolonileştirdiği Amerika ve diğer yerlere göçleri teşvik etmiştir (Engerman and O’Brien, 2004:451). Kapitalist yayılma ile kolonyalizm faaliyetlerinin bir sonucu olan bu göç hareketleri İkinci dünya Savaşından sonra tersine dönmeye başlamıştır. 20.yy’ın başlarından itibaren başta kolonyal bölgeler olmak üzere az gelişmiş ülkelerden Batı Avrupa’ya doğru bir göç hareketi başlamıştır. Böylece tarihsel olaylarla ilişkili olarak Avrupa’dan diğer ülkelere, diğer kıta ve ülkelerden de Avrupa’ya göç hareketleri yaşanmıştır.

Dünyanın birçok yerinden farklı dil, din, kültürel ve etnik özellikler taşıyan gruplar Batı Avrupa’nın yayılmacı politikaları sonucunda bir arada yaşama deneyimi ile karşı karşıya gelmiştir. Ortaya çıktığı ve kabul gördüğü tarihsel bağlamından koparılan çok sayıda kültürel varlık, yeni keşfedilen ve kolonize edilen coğrafyalarda yaşamaya mahkûm edilmiştir. Oysa insanların yaşantıları, kimlik ve aidiyetleri, adeta doğal özellikler olarak algılandığı mekânlarda anlamlı bir tutunum ilişkisini ortaya çıkarmaktadır.

Bugün Dünya üzerindeki ülkelerden hiçbiri tekil veya homojen bir kültürel özelliğe sahip değildir. Bütün ülkelerde çeşitli özelliklerle

ri bakımından birbirinden ayrılan farklı kültürel aidiyetlere rastlanmaktadır. Bu alanda ortaya çıkan sorunları çözmeye yönelik olarak çokkültürcülük kavramı ortaya atılmıştır. Esas olarak çokkültürcülük insanlık tarihi kadar eski bir geçmişe sahiptir. Tarihte birçok devlette farklı kültürler ortaya çıkmış, bir arada yaşama şansını yakalamış ve kültürel farklılıklar doğal bir özellik gibi tanınmıştır. Fakat 1960'lı yıllarda özellikle Batı toplumlarında beliren çokkültürcülük tarihsel olarak özgün bir farklılığa sahiptir. Kolonyal faaliyetler ile eşzamanlı olarak Batı dünyasında ırkçı ideolojiler insanları katı biçimde sınıfsal ayrımlara tabi tutmuştur. Bilimsel anlamda desteklenen siyasal ırkçılık ideolojileri uzun yıllar boyunca Batı dünyasında ve Batı'nın etkisi altındaki coğrafyalarda etkili olmuştur. Bu yüzden dünyanın farklı bölgelerinde ve ülkelerinde ırkçı söyleme karşı çeşitli mücadeleler verilmiştir. Bu mücadelelerin başında Nazi Almanyası'nın II. Dünya Savaşından yenilgi ile ayrılması ve onu takip eden bir dizi gelişmeler vardır. Irkçılık karşıtı hareketler bu anlamda üç dönem halinde sıralanabilir.

1. 1948-65 yılları arasında sömürgecilik karşıtı hareketlerin yükselmesi,
2. 1955-1965 yılları arasında Afro-Amerikalıların ırksal ayrımcılığa karşı verdiği sivil haklar mücadelesi ve
3. 1960'larda çokkültürcülük ve azınlık hakları için verilen mücadeleler (Kymlicka, 2012).

Bu üç mücadelenin ortak yönü; insan haklarını ve eşitliği, insanlar arasındaki farkların kültürel temelli olduğunu ve kültürel çeşitliliği savunan hareketler olarak ortaya çıkmış olmasıdır. Kültürel çeşitlilik, bir toplum içinde farklı kültürler ve kültürel bakış açıları olması demektir. Modern toplumlarda kültürel çeşitlilik insan özgürlüğünün önemli bir bileşenidir. İnsanlar kültürlerinden dışarı adım atmazlarsa onun içinde hapsolurlar ve kendi kültürlerini mutlaklaştırma eğilimine girerler. Kültürel çeşitlilik bir toplum içindeki insanları kendi kültürleri içindeki çeşitlilikten haberdar eder ve o toplumun bireyleri de böylece, kültürlerinin farklı kültürlerin etkileşimi sonucunda oluştuğunu, farklı düşünce biçimlerini barındırdığını ve farklı yorumlara açık olduğunu kavrar (Parekh, 2002: 215).

Fakat bu üç hareketin mücadele verdiği konularda tamamen başarıya ulaştığını iddia etmek oldukça zordur. Bir çok ülkede ötekilere karşı önyargılar, yabancı düşmanlığı ve göçmen karşıtı hareketler varlığını korumaktadır. Bunların temelinde yatan etmenlerin ekonomik kaygılar, güvenlik sorunları ve jeopolitik beklentiler olduğu görülebilir. Bu yüzden bazı ülkelerde kitlesel ve kontrolsüz göçler, bazı hükümetler ve bazı siyasal partiler tarafından sakıncalı görülmekte ve bir tür tehdit olarak algılanmaktadır. Oysa gittikçe yükselen bir söylem olarak çokkültürcülük politikaları aynı değerleri, kültürü ve yaşam biçimini paylaşmayan diğerleri ile birlikte yaşamayı, demokrasinin temel bir ilkesi olarak ele alır. Özellikle uluslararası göç hareketleri sonucunda gittikçe çoğalan kültürel, dilsel ve dinsel farklılıklar Batılı ve ulus devlet değer ve kavramlarının sorgulanması sürecini yaratmıştır. Yurttaşlık, kimlik, siyasal katılım ve temsil gibi haklar, ulusal aidiyet konusunu çetrefil hale getirmektedir. Bundan dolayı ulus devletler göç politikalarını genel olarak, kimlerin göçmen sayılacağı ve göçmenler arasında kimlere yurttaşlık statüsünün verilebileceği etrafında şekillendirmektedir. Bu politikalar aracılığı ile hükümetler göç hareketlerine karşı birtakım kısıtlamalar ve sınırlamalar getirebilme kapasitesine sahiptir.

Ulus kavramı modern zamanlarda icat edilmiş bir siyasal terim olmakla birlikte günümüzde iki farklı yaklaşıma karşılık gelmektedir. Birincisi, ulusal aidiyeti kanbağı, akrabalık ve biyolojik özelliklerle tanımlamaya çalışan özcü yaklaşımdır. İkincisi ise, ulusal bilinci siyasal ve sosyal olarak ortaya çıkan bir tür dayanışma biçimi olarak gören sosyal-inşacı yaklaşımdır. Günümüzde her iki yaklaşımın temsil edildiği ulus devletler vardır fakat aralarındaki ayrıma rağmen her ikisi, uluslararası alanda kontrol edilemeyen ve yasadışı göçleri ulusal birliği sarsan bir gelişme olarak görür. Her iki ulus devlet sistemi homojenleştiricidir ve kültürel çeşitliliği tek bir potada bir araya getirmeyi hedefler. Bütün ulus devletler göçmenleri devletin siyasal ve sosyal kültürüne, ekonomik düzenine ve toplumsal-demografik yapısına yönelmiş bir tehdit olarak algılar. Bundan dolayı resmi anlamda belirlenmiş sınırları yasal ve yasadışı yollardan aşarak ülkelere giriş yapan göçmenlerin barınma, eğitim, eko-

nomik ve siyasal faaliyetlere katılmasını sağlayacak entegre edici çalışmalara büyük bir önem verilmektedir.

Göçe yol açan sebeplerden ötürü göçmen gruplar arasında gevşek bir birlikteliğin olduğunu iddia etmek mümkündür ve en kısa zamanda toplum ile bütünleşmek ve yurttaşlık haklarının sağladığı imkânlardan faydalanmak isterler. Fakat göçmenler yaşadıkları yerleri terk ederken, kimlik, aidiyet, inanç ve kültürel değerlerini de beraberlerinde taşırlar ve bunları değiştirmek söz konusu olduğunda bir dirence sahiptirler. Zamanla kendi kültürel kimliklerinin tanınmasını ve kabul edilmesini talep ederler. Bu durum ulus devletin kurumlarını ve kurulu yasal düzenini değiştirmeyi gerekli kılmaktadır (Kymlicka, 1998:39). Göç alan yerlerde ve ülkelerde göçmen yerleşimlerinin birbirine yakın mekânlardan oluşması ve göçmenlerin kendi kökenlerine mensup göçmenlerle sosyal birlik-telikler oluşturması bundan kaynaklanmaktadır. Göçmenlerin hedef ülkenin toplumu ile bütünleşme düzeyini belirleyen etkenler arasında göçmenlerin topluma benzeme eğilimleri ile göç alan toplumun yeni gelenleri hazmetme kapasitesidir. Bu konu ile ilgili dört farklı gerçekliğin olduğu söylenebilir. Yeni toplumda göçmenler entegre olabilir, asimile edilebilir, kültürlenir veya uyum sağlayabilirler (Beaud ve Noiriel; 2003). Hangi gerçekliğin benimseneceği ise göçmenler ile göçmen politikalarının belirleyicisi olan devlet ve egemen toplumun yaklaşımıdır. Bundan dolayı göç ve göçmenler konusu son derece karmaşık ve çözülmesi zor bir sorundur.

Sonuç Yerine

İnsanları doğup büyüdükleri yerlerden ayrılmaya ve yabancı olabilecekleri bir dünyaya göç etmeye iten sebepler bazen iradi olarak daha iyi yaşam koşullarına ulaşma isteği bazen de travmatik olayların zorlamasının bir sonucudur. İradi-isteğe bağlı olarak gerçekleşen göçlere ise dünya genelinde çok az rastlanmaktadır. Buna örnek olarak gösterilebilecek göç olaylarının başında turizm faaliyetleri, eğitim ve öğrenci değişim programları ile emeklilik sonrası yer değiştirme hareketleridir. Bunlar dışında yaşanan göçler ise büyük ölçüde zorunlu ve bir zorlama sonucunda gerçekleşmektedir.

Küreselleşme süreci ile birlikte kültürler, toplumlar ve devletler arasındaki sınırlar son derece geçirgen ve esnek bir hale gelmiştir. Fakat bu geçirgen ve esnek sınırlar sermaye, bilgi ve teknik alanındaki gelişmeler ile sınırlıdır. Göç ve göçmenler, birçok bakımdan devletler için hala birer tehdit unsurudur. Modern zamanların siyasal birimleri planlamacı ve ulus devlet sistemine dayalı olduğundan farklı tarihsel, kültürel, etnik ve dilsel aidiyetlere sahip göçmenler ulus devletlerin ve ulusal toplumların ekonomi, siyaset ve sosyal düzenlerini sarsıcı bir özelliğe sahiptir. Bundan dolayı hükümetler, göçmenlere karşı sınırlarını gün geçtikte daha da katı biçimde savunmakta ve sınır geçişlerine karşı ilave önlemler almaktadır. Böylece kontrolsüz ve özellikle yasadışı göçlerin devlet ve hükümetlerin ekonomik ve sosyal dengelerini bozması engellenmeye çalışılmaktadır.

Yanı sıra pek çok devlet kitlesel göçlere karşı önlemlerini arttırırken, nitelikli göçmenlere çağrı yapmakta ve bunlardan fayda sağlamaya çalışmaktadır. Bu durum ise uzun vadede uluslararası sistemde eşitsiz gelişmelerin ortaya çıkmasına yol açmaktadır. Çünkü nitelikli işgücüne en iyi örnek olarak gösterilebilen beyin göçü sayesinde belli başlı ülkeler, bilimsel ve teknik anlamda gerçekleştirdikleri gelişmelerle az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelere daha fazla faydalanmakta, eşit ve adil olmayan ekonomik ve sosyal dağılımların artmasına katkıda bulunmaktadır. Böylece eşitsiz biçimde devam eden ekonomik ve sosyal değişimler, az gelişmiş ülkelere doğru göç hareketlerini tetiklemeye devam edecektir.

Kaynakça:

- Aepfel, T. (1998, 30 March). A 3Com factory hires a lot of immigrants, gets mix of languages. *The Wall Street Journal*.
- Andreas, Peter. (2000). *Border Game. Policing US-Mexico Divide*. Cornell University Press. London.
- Beaud, Stephane ve Gerard Noiriel (2003). "Göçmenlerin Bütünleşmesini Düşünmek", *Toplumbilim, Göç Sosyolojisi Özel Sayısı*, Sayı: 17.
- Boucher, K.C. (2014). *Border Security as Practice: An agenda for Research*. *Security Dialogue*, June. Vol.45 (3).

- Castles, S. and Miller, M.J., 2009. *The age of migration : international population movements in the modern world*. 4th edn. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Cohen, Robin. (2008), *Global Diasporas: An Introduction*, Routledge, New York. USA.
- Docquier F. and Rapoport, H.(2011). Globalization, Brain Drain and Development. *Journal of Economic Literature*. Bonn, Germany.
- Durdu, Zafer. (2013). Kimliğin Dönüşümü Ve Kültürel Küreselleşme, *International Journal of Social Science*, Volume 6 Issue 7, p. 345-365, July.
- Engerman, S. And O'Brien, P. (2004). The Industrial Revolution in Global Perspective. In *Economic History of Modern Britain, Vol.1: Industrialisation, 1700-1860*, Cambridge University Press, London.
- Giddens, A. (1990). *Modernliğin Sonuçları*, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- IOM, (2003). *World Migration Report*.
- Khawaja, Bassam. (2011). War and Memory: The Role of Palestinian Refugees in Lebanon. *History Honors Projects*. Paper 13.
- Koser, K., (2007). Refugees, Transnationalism and the State. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 33(2), 233-254.
- Kritz, Mary M. (1987). "International Migration Policies: Conceptual Problems". *International Migration Review*, Vol. 21, No. 4, (Winter), pp. 947-964.
- Kymlicka, W. (1998). Çokkültürlü Yurttaşlık. Azınlık Haklarının Liberal Teorisi. Ayrıntı Yay. İstanbul.
- Kymlicka, Will. (2012). *Multiculturalism: Success, Failure, and the Future*. Migration Policy Institute. Washington, DC:
- Maktabi, Rania. (1999). The Lebanese Census of 1932, Revisited. Who Are the Lebanese?, *British Journal of Middle Eastern Studies*, Vol. 26, No. 2. Taylor & Francis Ltd.
- McNeill, William H. (1984). Human Migration in Historical Perspective, *Population and Development Review*, Vol. 10, No. 1 (Mar., 1984), pp. 1-18.
- NATO. (2011). The Wall: a Border Through (Germany. https://www.nato.int/nato_static/assets/pdf)
- Paksoy, H.M., Koçarlan, H., Kılınç, E., Tunç, A. (2015). Suriyelilerin Ekonomik Etkisi: Kilis İli Örneği. *Birey ve Toplum*, Bahar, Cilt 5. Sayı 9.
- Parekh, Bhikhu, (2002), Çokkültürlülüğü Yeniden Düşünmek: Kültürel Çeşitlilik ve Siyasi Teori, Phoenix Yayınları, Ankara.
- Randall, Hansen, (2007). "Migration Policy", *European Politics*, Ed. Colin Hay and Anand Menon, Oxford University Press, Oxford.
- Suter, B. (2012). *Tales of Transit: Sub-Saharan African Migrants' Experiences in Istanbul*. Malmö: Malmö Studies in International Migration and Ethnic Relations no. 11, and Linköping Studies in Art and Science, Norrköping, Sweden.
- Torpey, John. (1999). *The Invention of the Passport: Surveillance, Citizenship, and the State*. Cambridge University Press. USA.
- UN DESA, (2017). Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal İlişkiler/Nüfus Dağılımı Departmanı, Uluslararası Göç Raporu.

- Unicef. (2017). Vulnerability Assesment of Syrian Refugees in Lebanon.
- Yakushko, Oksana. (2009). Xenophobia: Understanding the Roots and Consequences of Negative Attitudes toward Immigrants. Educational Psychology Papers and Publications, University of Nebraska Lincoln. <http://digitalcommons.unl.edu/edpsychpapers/90/>.
- Zolberg, Aristide (1983), The Formation of New States as a Refugee-Generating Process, *The American Academy of Political and Social Sciences*, Vol. 467.
- Zolberg, R. A. A., Suhrke, A., Aguayo, S. (1989). *Escape from Violence. Conflict and the Refugee Crisis in the Developing World*. Oxford University Press.